

„Geopolityka a bezpieczeństwo narodowe i indywidualne”

gen. bryg. rez. dr hab. inż. Tomasz Bąk

Związki geografii i polityki w sposób nowoczesny zaczęto badać naukowo od połowy XIX wieku. Związane było to z upowszechniającą się rewolucją przemysłową, rozwojem nowoczesnych państw narodowych oraz dynamicznym rozwojem nauk przyrodniczych i społecznych.

Geopolityka, poszukująca związków między przestrzenią geograficzną a wydarzeniami i procesami politycznymi, stała się ważnym elementem składowym kształtowania się świadomości narodowej, a także istotnym narzędziem pomocnym w określaniu interesów i wytyczaniu celów dla państw, mających ambicje mocarstwowe.

„Geografia jest najbardziej fundamentalnym czynnikiem polityki zagranicznej państwa, bo najbardziej trwałym. Ministrowie przychodzą i odchodzą, nawet dyktatorzy umierają, ale szczyty gór trwają niewzruszenie.”

Nicholas Spykman

GEOPOLITYKA

◆ greckie słowa:

gḗ - 'ziemia', politiká - 'sprawy państwowe'

◆ Jest to doktryna polityczna powstała na przełomie XIX i XX w., głosząca tezę o istnieniu istotnych zależności między środowiskiem geograficznym a charakterem i tendencjami rozwojowymi państw oraz ich ekspansją polityczną.

GEOPOLITYKA

**„Nauka o państwie jako organizmie geograficznym
lub zjawisku w przestrzeni”**

R. Kjellen, - „Der Staat als Lebensform" (Lipsk, 1917 r.)

Geopolityka zaczyna się tam, gdzie mamy do czynienia z prognozowaniem politycznym w aspekcie przestrzennym z uwzględnieniem potencjału gospodarczego i demograficznego państwa.

GEOPOLITYKA

Jej celem jest badanie wpływu przestrzeni geograficznej na politykę

Czynniki, które wpływają na cele i interesy państwa to m.in.:

- ◆ **położenie na szlakach komunikacyjnych,**
- ◆ **dostęp do mórz i oceanów,**
- ◆ **klimat,**
- ◆ **ukształtowanie powierzchni,**
- ◆ **zasoby surowców naturalnych**

Geopolityczne uwarunkowania kwestii bezpieczeństwa

Najważniejszą kwestią, która stoi przed rządem każdego państwa, jest sprawa zapewnienia krajowi i jego mieszkańcom bezpieczeństwa.

Prowadzone w tym celu różnego typu działania w samej swojej istocie oraz rezultatach uzależnione są w dużym stopniu od istniejących w danym miejscu i czasie warunków geopolitycznych.

Geopolityczne uwarunkowania kwestii bezpieczeństwa

Na bezpieczeństwo państwa i jego obywateli wpływ ma wiele czynników, m.in.:

- ◆ ukształtowanie poziome i pionowe terytorium,
- ◆ położenie wobec sąsiadów i ewentualnych wrogów,
- ◆ uwarunkowania klimatyczne i przyrodnicze,
- ◆ ludność państwa,
- ◆ skład etniczny ludności,
- ◆ potencjał gospodarczy i militarny państwa,
- ◆ powiązania funkcjonujących w danym rejonie państw,
- ◆ państwa - sprzymierzeńcy

Geopolityczne uwarunkowania kwestii bezpieczeństwa

Niezwykle ważnym czynnikiem wpływającym na bezpieczeństwo państwa jest samo jego terytorium i towarzyszące mu uwarunkowania geograficzne, ludnościowe, gospodarcze, wojskowe itp.

Duże terytorium jest dla bezpieczeństwa państwa korzystne - rozległe terytorialnie państwa są trudniejsze do zaatakowania.

Obok ukształtowania poziomego znaczenie ma też ukształtowanie pionowe

i występujące na terenie państwa przeszkody naturalne w postaci łańcuchów górskich, dużych rzek, jezior i rozległych bagien lub akwenów morskich.

Położenie wobec sąsiadów i ewentualnych napastników

Niekorzystnym jest położenie o względnie łatwym dostępie ze strony sąsiadów, gdy do danego państwa prowadzą dogodne szlaki przemarszu wojsk.

Niezwykle korzystnym natomiast jest położenie we względnej izolacji.

Niedogodne ze względów bezpieczeństwa położenie krajów Europy Wschodniej z uwagi na łatwo dostępne od wschodu niziny, którymi jak promenadą przez tysiące lat wlewały się najazdy wschodnich koczowniców.

Dla Wielkiej Brytanii korzystnym w ciągu minionych wieków okazało się zapewniające jej bezpieczeństwo wyspiarskie położenie.

Kraje skandynawskie chroniły w minionych wiekach od najazdów przeszkody wodne, trudne warunki terenowe i położenie na uboczu od głównego nurtu zdarzeń politycznych w Europie.

Wysokie Himalaje zapewniały długo Tybetańczykom niezależność.

Dla Japonii korzystnym w ciągu minionych wieków okazało się zapewniające jej bezpieczeństwo wyspiarskie położenie.

Szczególne uwarunkowania klimatyczne i przyrodnicze

Silne mrozy dwukrotnie pomogły Rosjanom odeprzeć najazdy z Europy. Mróz i warunki terenowe uratowały Finów przed klęską w 1940 roku, a dżungle indochińskie utrudniały działania Amerykanom.

Stopień tych wszystkich utrudnień pozostaje w związku z poziomem techniki wojennej i sposobami prowadzenia wojen. O ile w przeszłości ich znaczenie było dużo większe, to obecnie dzięki rozwojowi środków przenoszenia znacznie zmalało.

Ludność państwa

Siła każdego kraju jest w dużym stopniu uzależniona od jego zasobów ludnościowych.

O trwałym opanowaniu danego terenu decyduje w gruncie rzeczy zasiedlenie własną ludnością, a nie jego uzależnienie gospodarcze czy podporządkowanie militarne.

Skład etniczny ludności

Najkorzystniejsza jest sytuacja, gdy społeczeństwo jest w miarę monolityczne, a istniejące mniejszości etniczne znajdują się w rozproszeniu i nie stanowią opozycji w stosunku do państwa.

Gdy mniejszości zamieszkują w sposób zwarty poszczególne części państwa, mają silne poczucie odrębności i nastawione są wrogo do tego państwa – może to grozić takiemu krajowi dezintegracją w momencie wystąpienia zagrożenia zewnętrznego.

Potencjał gospodarczy i militarny państwa

Duże znaczenie dla bezpieczeństwa państwa ma również ogólny potencjał gospodarczy i militarny państwa, który umożliwia mu – bądź nie – samodzielne zadbanie o własne bezpieczeństwo.

Ze stopnia rozwoju gospodarczego państwa i zmilitaryzowania społeczeństwa wynika siła i sprawność armii tego państwa.

Powiązania funkcjonujących w danym rejonie państw

O niekorzystnym położeniu danego kraju można mówić przede wszystkim wtedy, gdy posiada on silnego i agresywnego sąsiada lub kiedy leży pomiędzy dwoma czy trzema mocarstwami.

Najkorzystniejszą jest sytuacja, gdy w bliskości danego państwa nie leży żadne groźne mocarstwo.

Państwa - sprzymierzeńcy

Możliwości realnego udzielenia pomocy przez dane państwo napadniętemu sojusznikowi zależą od dysponowania przez dany kraj odpowiednimi siłami, a także od wzajemnego położenia, dostępności teatru działań, możliwości techniczno-komunikacyjno-wojskowych oraz woli politycznej, która ostatecznie wynika z hipotetycznego bilansu strat i zysków ewentualnej pomocy.

W okresie XVII – XX w. Polska utraciła 20.000.000 (dwadzieścia milionów obywateli) wskutek wojen, zsyłek oraz przymusowej służby w armiach obcych.

Potop 1655 - 1659

- Śmierć **33%** ludności (w tym na Pomorzu **66%**)
- Spadek ilości mieszkańców miast: Kraków **3 krotne**, Warszawa **2 krotne**, Gdańsk o **1/3**.
- Utrata zabudowy np. w Wielkopolsce **62%**.
- Rolnictwo – powrót do dwupolówki czyli systemu z X-XII wieku (**cofnięcie się o trzy wieki**).

Początek XVIII w.

Utrzymywanie obcych wojsk stanowiące równowartość utrzymania 100 000 tysięcznej armii własnej.

Powstanie Styczniowe 1863 r.

200 000 poległych i zamordowanych, zsyłka 50 000, uwięzionych 6 000.

I Wojna Światowa

W armiach zaborczych poległo **0,5 mln** Polaków, **0,9 mln** było rannych. Straty ludności wynosiły ponad **4 mln** tj **13,4%** populacji.

II Wojna Światowa

Poległo **12 200 000** Polaków. W czasie całej wojny i okupacji Polska utraciła **1/3** ludności, inwalidami zostało **590 000** osób.

Okres 1945 - 1989

Okolo **300 000** osób zamordowanych bądź wywiezionych do Rosji.

Podstawowe wyznaczniki geopolitycznej pozycji Polski

Polska znajduje się w kręgu oddziaływań Rosji, Unii Europejskiej, oraz NATO.

Terytorium na wschód od polskich granic jest dalej mało stabilne geopolitycznie, ze względu na silne oddziaływania rosyjskie na obszarze byłych państw ZSRR. Największą niewiadomą w geopolitycznej sytuacji wokół Polski stanowi konflikt ukraińsko-rosyjski.

Geopolityczne położenie Polski

Polska jest krajem położonym w samym centrum Europy

Polska funkcjonuje w geograficznym centrum kontynentu i stanowi ważną część Europy Środkowo-Wschodniej.

Jest państwem silnie zakorzenionym na Zachodzie, a zarazem spełnia funkcję łącznika między Wschodem i Zachodem.

Polska

- ◆ Powierzchnia – 312,7 tys. km² - 9. miejsce w Europie
- ◆ Ludność – 38 mln – 8. miejsce w Europie
- ◆ Liczba mniejszości narodowych jest niewielka
- ◆ Znaczące zasoby węgla kamiennego, miedzi, siarki i węgla brunatnego

Polska ma ważne położenie w Europie, na przecięciu linii Północ–Południe oraz Wschód–Zachód.

W Polsce występuje znacząca emigracja zarobkowa, (tylko po akcesji Polski do Unii Europejskiej wyemigrowało z naszego kraju ponad 2 mln obywateli).

Polska

Dysponuje trwale ukształtowanym systemem władzy państwowej i utrwaloną przez wieki tożsamością narodową. Znalazła się w lepszej sytuacji geopolitycznej, uzyskała znaczącą pomoc Zachodu i była mniej narażona na szantaż ze strony Rosji. Porzuciła wcześniejszą orientację „wschodnią” i przyjęła orientację „zachodnią”. Rozwinęła działania w ramach Trójkąta Weimarskiego, Unii Zachodnioeuropejskiej, NATO i Unii Europejskiej oraz bliskie relacje ze Stanami Zjednoczonymi i państwami zachodnioeuropejskimi.

Agresja Rosji na Ukrainę zwiększyła w polskim społeczeństwie poczucie zagrożenia i skłoniła polskie władze do starań, by armie Sojuszu przesunęły się bliżej granicy polsko-ukraińskiej. Doszło do zacieśnienia współpracy wojskowej między Polską i USA, a nasz kraj, wraz ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki i Kanadą, podjął się misji szkoleniowej żołnierzy armii ukraińskiej. W interesie narodowym Polski leży przesunięcie geopolitycznego podziału jak najdalej od naszej granicy wschodniej.

Dziękuję za uwagę